

ОТГЛЕЖДАНЕ НА РАЗЛИЧНИ КАТЕГОРИИ ГОВЕДА

За получаване на повече, по-качествена и с по-висока ефективност продукция от говедата от значение е и начина на тяхното отглеждане. Той е свързан от една страна с осигуряване на спокойствие и комфорт на животните, намаляване на стреса при тяхното отглеждане, предпазване от травми и наранявания и др. всичко това рефлектира върху тяхното здравословно състояние и продуктивността им. От друга страна начинът на отглеждане е свързан и с ефективността на производството – повишаване на производителността на труда, внедряване на механизация и автоматизация на производствените процеси, повишаване на качеството на продукцията и т.н.

Начинът на отглеждане трябва да е в съответствие със специфичните особености на вида на селскостопанските животни като цяло и конкретно да е съобразен с изискванията на съответната категория – продуктивно направление, възраст, физиологично състояние и др.

Не на последно място начинът на отглеждане до голяма степен е свързан и с безопасността и хигиената на произвежданите продукти от съответния вид и категория животни.

ОТГЛЕЖДАНЕ НА КРАВИ ЗА МЛЯКО

Начинът на отглеждане на кравите за мляко е един от основните фактори на средата, влияещи върху здравословното състояние, млечната продуктивност и възпроизводителните им функции. От друга страна за постигане на по-висока ефективност при производството на мляко начинът на отглеждане на кравите трябва да дава възможност за внедряване на механизация и автоматизация на производствените процеси, осигуряване на добра хигиена, оптимална организация на обслужване и производство и др.

При производството на мляко начините на отглеждане могат да се разделят на две основни групи: *вързано и свободно отглеждане*.

Вързано отглеждане. При него всяка крава има отделно място – легло, пред което е разположена яслата за хранене фиг.1. Леглата са с дължина 1,70-1,90 м. Доенето на кравите става на същото място, като системата на доене може да бъде в два варианта – доене в гюмчета или с централен млекопровод – фиг. 2 и 3. Почистването на тора от сградата може да бъде мобилно – трактор с булдозерна лопата или стационарно – различни транспортъори и др.

Фиг. 1. Вързано отглеждане

Вързаното отглеждане се прилага в затворени сгради. При него се осигуряват дворчета за движение на животните, по 6 m² площ на глава. Кравите се пускат на дворчетата извън времето на доене и хранене. Храненето с обемистите фуражи може да се извършва освен в сградата и на ясли в двора.

Фиг. 2. Доене в гюмче

Фиг. 3. Доене с централен млекопровод

При този начин на отглеждане кравите са по-спокойни и се хранят и почиват по-дълго. Могат да се осигурят индивидуални грижи за животните. Кравите се идентифицират и обслужват по-лесно.

Недостатъците са, че при вързаното отглеждане производителността на труда е по-ниска. Няма възможност за прилагане на съвременна високоефективна механизация и автоматизация на производствените процеси.

Свободно отглеждане. При него кравите се отглеждат свободно в затворени или полуотворени (трисстенни) сгради. Свободното отглеждане може да бъде в два варианта – свободно-групово и свободно-боксово.

При *свободно-груповото отглеждане* няма обособени места за почивка на отделните крави. Има обособени площи за лежане, движение или хранене, фиг. 4. Площта за лежане се застила със слама, като може периодично да се почиства или да се натрупва само чиста постеля, т.н. несменяема постеля, която се

изкарва веднъж годишно. Свободно-груповото отглеждане на несменяема постеля се препоръчва да се прилага при полуотворени сгради.

Фиг. 4. Свободно групово отглеждане

При *свободно-боксовото отглеждане* за всяка крава има обособено място за почивка – бокс. Боксовете са разделени помежду им от прегради и оразмерени така, че кравите да могат свободно да стават и лягат – дължина 2,00 – 2,20 m – фиг.5.

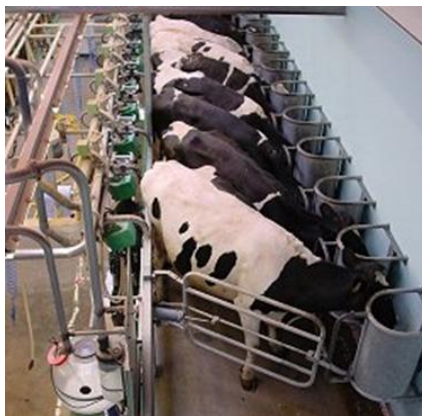

Фиг. 5. Свободно групово с индивидуални боксове

Независимо от типа на сградите при свободното отглеждане на кравите се осигуряват дворчета, където също се обособяват отделни зони. Независимо от варианта на свободното отглеждане на крава се осигурява по около 5,00 – 5,50 m² площ в сградата и 6 m² в дворчето.

При полуотворените сгради храненето става на ясли на двора, а при затворените – храненето може да е и в сградата и на двора. Раздаването на фуража най-често е мобилно, като за концентрирания фураж могат да се използват и електронни хранилки. При свободното отглеждане в затворени сгради може да се прилага и стационарна техника за раздаване на фуражите.

Доенето се извършва в доилна зала, от различен тип - фиг. 6. Броят на местата в залата е в зависимост от капацитета на фермата. Поенето е от групови поилки в зависимост от типа на сградата - вътре или вън от нея. Почистването на тора може да става по различни начини подобно на вързаното, но при полуотворените сгради е мобилно.

Фиг. 6. Доилна зала

При свободното отглеждане има по-висока производителност на труда, възможност за прилагане на механизация и автоматизация на производствените процеси, специализация на труда, по-ефективно организация. Този начин на отглеждане е и по-приемлив от гледна точка на свободния избор на животните. При доенето в доилна зала се постига максимална чистота и качество на млякото.

Недостатъците при него се изразяват в по-голямо безпокойство на животните, по-голям разход на хранителни вещества. При груповото отглеждане се затруднява и индивидуалното нормиране на храненето на кравите съобразно продуктивността им. Изисква и добра организация на работа и спазване на дисциплина. При малък брой на животните във фермата е трудно да се организира правилното отглеждане при прилагана на свободното отглеждане.

За да се осигури по-добра организация на производство, хранене и грижи за кравите в зависимост от физиологичното им състояние във фермите за мляко, независимо от начина на отглеждане трябва да се обособят отделни групи. По този начин се осигуряват необходимите грижи и хранене съобразно продуктивността и физиологичното състояние на животните. В кравефермите за производство на мляко се обособяват два сектора – продуктивен и репродуктивен. При малък брой животни във фермата тези сектори могат да са в една и съща сграда, а при над 100 животни могат да бъдат и в отделни сгради.

В репродуктивния сектор се отглеждат следните физиологични групи:

- сухостойни крави;
- крави в родилно;
- крави в следродилен период.

Всяка от посочените групи има специфични изисквания към отглеждането.

Отглеждане на сухостойните крави.

Добре е пресушените крави да се отделят в отделна група, като по този начин им се осигурява по-голяма спокойствие. Те трябва да се отглеждат по същия начин както по време на лактацията. При вързаното отглеждане те се фиксират само при хранене, ако е необходимо. През останалото време им се осигурява свободен достъп до дворчетата за движение.

При свободното отглеждане размерът на технологичната група от сухостойни крави може да бъде от 70-75 животни.

Отглеждане на кравите по време на отелването.

В родилните боксове кравите постъпват при признаци на започващо отелване. Родилните боксове трябва да са с размери 3 на 3 m или 3 на 4 m в зависимост от едрината на кравите. Подът трябва да е плътен с наклон от 2% и възможност за добро измиване и дезинфекция. Преди постъпване на кравите за отелване се застила чиста и суха постеля. Родилните боксове трябва да имат самостоятелна канализация, отделна от останалата част на сградата. Там трябва да има добро осветление и възможност за проветряване.

В родилния бокс кравите престояват около 2-3 дни в зависимост от състоянието им след отелване. Кравите напускат бокса след като се отдели плацентата.

Фиг. 7. Родилен бокс

При използването на родилните боксове е необходимо да се осигури достатъчно време за почистване и дезинфекция на бокса преди в него да се настани следващата крава за отелване. Изискването е от 5 дни.

Препоръчва се боксовете да не са с плътни прегради за да не се чувства кравата изолирана, което засилва стреса при отелването – фиг. 7.

ОТГЛЕЖДАНЕ НА ТЕЛЕТА ДО ТРИ МЕСЕЧНА ВЪЗРАСТ

Основната грижа при отглеждането на телетата след раждане до 3 месечна възраст е да им се осигури добро развитие и да се предпазят от заболявания. След раждането телетата остават при кравите в родилните боксове до 12 до 36 часа в зависимост от възприетата технология и състоянието на телето. В родилния бокс за целта трябва да има отделено място, бокс за телето. След този период те могат да се отглеждат в затворени сгради или на открито.

При отглеждането на новородените телета трябва да се има предвид следните изисквания:

- да се осигури топла и суха постеля;
- защита от течение, дъжд и екстремни колебания в температурата;
- много добра хигиена;
- изолация на телета до една седмица след отбиването им от други категории.

Установено е, че околната температура не е от толкова голямо значение, колкото осигуряването с топла и чиста постеля и защита от течение.

Фиг. 1. Индивидуални клетки на открита площадка

По добри резултати от гледна точка на здравето и процента смъртност при малките телета се получават при отглеждането им в индивидуални клетки на

открито. Клетките могат да бъдат изработени от различни материали – пластмаса, метални конструкции и различни плоскости. Основното изискване е материалите да не са вредни за телетата и да позволяват добра дезинфекция. Клетките имат открита и закрыта част – фиг. 1. Закрытата част е с размери: ширина 120 cm и дължина 90-100 cm, а откритата: дължина 110-120 cm. На откритата част се разполага ясличка за растителни фуражи и гнезда за поилките с мляко и съдовете за вода и концентриран фураж. Клетките трябва да са върху дренирана площадка, така че да не се допуска задържане на вода под тях. Те се разполагат на разстояние една от друга на 1 метър. След като излезе едно теле от клетката тя се измива и дезинфекцира добре и след като изсъхне се поставя на съседното, до нея място. По този начин се предотвратява пренасянето на заболявания от едно животно на друго. При този начин на отглеждане смъртността е значително намалена – в границите до 3%. Телетата са по-здрави и с добро развитие. Неудобството при отглеждането на открити площадки е предимно при обслужването – залагането на храната и почистването е предимно на ръка и независимо от метеорологичните условия.

За намаляване на влиянието на лошите метеорологични условия, особено през зимата клетките могат да бъдат разположени по същия начин под навеси или в отворени сгради.

ОТГЛЕЖДАНЕ НА ЖЕНСКИ ТЕЛЕТА ЗА РАЗПЛОД

Основната задача при отглеждането на женските телета и юници за разплод е да се формират животни със здрава конституция, нормално развитие и добро здраве. Сполучливото решение на този основен производствен процес оказва съществено влияние върху производствените и икономически резултати на фермата.

Целта при избора на системата на отглеждане трябва да бъде осигуряването на добро общо състояние на животните, възможност за повече движение и престой на чист въздух и слънце, намаляване на разхода на труд за обслужване и капиталните вложения и др.

Начинът на отглеждане, който в максимална степен отговаря на тези изисквания е свободното отглеждане в различните варианти – боксово, групово, на несменяема постеля, в затворени или полуотворени сгради. Вързаното отглеждане на тази категория говеда не се препоръчва, тъй като ограничава движението и води до по-лошо развитие.

При отглеждане в затворени сгради, телетата и юниците трябва да имат свободен достъп до дворчета. През благоприятните сезони или целогодишно, залагането на фуражите може да става на ясли в дворчетата. По този начин в помещенията са разположени само местата за почивка на животните. Използването на затворени сгради при тази категория не е наложително, особено като се има предвид, че до 3 месеца телетата се отглеждат най-често в индивидуални клетки на открито. По-подходящи са полуотворените сгради от различен тип. При тях животните имат възможност по-дълго да престояват на чист въздух и слънце.

При свободно груповото отглеждане може да се прилага и вариант на т.н. дълбока несменяема постеля. Този начин на отглеждане се прилага при полуотворени сгради. При него, постелята (слама) не се почиства ежедневно, а на площта за лежане периодично, в зависимост от замърсяването, се настила суха и чиста слама. Обикновено постелята се изкарва веднъж годишно, като това трябва да става през пролетта или лятото, но не и през студените месеци. При този начин на отглеждане телетата се хранят на ясли извън сградата осигурени площадки за хранене, които се почистват на няколко дни.

Независимо от типа на сградата и начина на отглеждане на разплодните женски говеда трябва да се осигуряват дворчета за движение.

При свободното отглеждане на младите говеда за разплод от голямо значение е правилното сформирание на технологичните групи. От това зависи нормалното развитие на животните. При съставяне на групите трябва да се спазват следните изисквания:

- телетата се събират в една технологична група при спазване на норматива за брой, разлика във възрастта и живата маса;
- всички телета постъпват и излизат едновременно от групата;
- всички профилактични и зоотехнически мероприятия се провеждат едновременно за всички животни от групата.

Размерът на технологичните групи зависи от капацитета на фермата и възрастовата категория (табл. 1). При малък брой животни във фермата, групите могат да са по-малки, но добре изравнени по-възраст и жива маса. Не е желателно отглеждането на повече животни в група, това гарантира по-добри производствени резултати.

Таблица 1. Изисквания за комплектуване на технологичните групи по брой, възраст и жива маса на младите говеда

Възраст в месеци	Животни в група, брой	Разлика във възрастта, дни		Разлика в живата маса, kg	
		Средно	Колебания	Средно	Колебания
До 3	10 - 15	4	3 – 6	3	2 - 7
3 - 6	20 - 30	10	5 – 15	5	5 - 10
6 – 9	25 - 60	15	5 – 20	10	5 - 15
10 - 15	25 - 70	25	5 – 25	15	5 - 20
16 – 20	25 - 70	30	5 - 35	25	5 - 30
21 - 24	50 - 80	45	5 - 50	35	5 - 40

При отглеждане на женските телета и юници за разплод е най-добре начинът на отглеждане да е еднакъв през всички възрастови периоди. Разликите са единствено в осигурената площ на едно животно и размерите на отделните технологични елементи съобразно с възрастта на животните.

ОТГЛЕЖДАНЕ НА ТЕЛЕТА ЗА УГОЯВАНЕ

Угояването на говедата може да се раздели на два типа в – угояване на ясла и пасищно. Прилаганите начини на отглеждане са в зависимост от типа на угояването.

Пасищно угояване. За нашата страна, а също и други страни с подобен климат изцяло пасищно угояване не може да се осъществи. Прилаганата система се определя като комбинирана – оборно-пасищно угояване. Причината е, че през зимните месеци се налага да се осигури хранене на ясла. Изцяло на паша телетата могат да се отглеждат след навършване на 6 месечна възраст. До тази възраст трябва да им се осигурява допълнително хранене с комбиниран фураж, най-добре стартерна смеска. При породите за месо, кравите се отглеждат заедно с телетата до 6-8 месечна възраст. До тази възраст те бозаят от майките и пасат или в зависимост от сезона се подхранват с обемисти фуражи. След отбиването им, което е обикновено през есента, те се хранят на ясла, а през пролетно летния сезон - пасищно. През есента, след прибирането от паша, се хранят на ясла до достигането на желаната жива маса за клане. През пасищния сезон телетата е добре да се групират за пашата, като не бива да се смесват по пол, ако има и женски телета за угояване. На пасищата може да има леки навеси, които да се използват освен при лошо време и за сянка на животните.

Доугояването може да става в затворени или полуотворени сгради. За съкращаване на периода на доугояване е по-добре да се отглеждат в затворени

сгради. Това намалява разхода на хранителни вещества за движение и поддържане на телесната температура през зимата.

Угояване на ясла. Тази система на угояване цели в оптимални срокове телетата да достигнат живата маса за клане, което води пък до намаляване на разходите за угояване. За постигане на по-висок прираст животните се отглеждат в затворени сгради, без осигуряване на дворчета. Начинът на отглеждане може да бъде свободно или вързано. *При свободното отглеждане* се прилага най-често варианта на групови боксове. За намаляване на разходите на труд при обслужване на тази категория рядко се използва постеля. Подът може да бъде скаров, като почистването под него може да става по различен начин – със скреперни устройства под скарите, с наклонен под за самооттичане на тора, водна възглавница и др. По рядко се прилага мобилно почистване с булдозерна лопата.

Залагането на фуража освен по традиционните начини с мобилна техника – фуражораздаващи ремаркета, може също да става със стационарна техника – различни лентови ясли, шнекови устройства и други в зависимост и от използваните фуражи за угояване.

Поенето е с групови поилки, като една обслужва животните от два съседни групови боксове.

Отглеждането на телетата за угояване в полуотворени сгради, навеси и др. изисква по-голям разход на фуражи, особено през зимните месеци поради разхода на хранителни вещества за поддържане на телесната температура. При отглеждането в полуотворени сгради обикновено почистването и храненето са с мобилна техника.

При свободното отглеждане важен момент е правилното сформирание на технологичните групи. За постигане на по-добри резултати е добре групите да

са от не повече от 20-25 животни, изравнени по пол, възраст и жива маса. По този начин се осигурява по-голямо спокойствие на животните и те не си пречат при хранене. След сформирание на групата не е желателно разместване на животните.

При малки ферми и невъзможност да се сформират групи изравнени по възраст и жива маса по-добрия вариант е да се прилага вързано угодяване, отколкото събиране на телета с голяма разлика в едрината и теглото в една група.

Вързано отглеждане. То се прилага само в затворени сгради. Обикновено отглеждането е на къси легла, което осигурява по-малко замърсяване на леглото. Вързаното отглеждане на телетата за угодяване може да се прилага след навършване на около 9 месечна възраст на телетата и достигане на жива маса 220 – 250 kg (за мъжките телета). До тази възраст телетата трябва да се отглеждат свободно, за да им се осигури по добро развитие.

